

CONSIDERAȚII PRELIMINARE PRIVIND CERCETĂRILE PREVENTIVE DIN *SITUL NR. 6*, APARTINÂND *LOTULUI 1* AL AUTOSTRĂZII SEBEȘ-TURDĂ (JUD. ALBA)

Marius-Mihai CIUTĂ, Radu TOTOIANU, Călin ȘUTEU,
Ionuț-Cosmin CODREA, Elena Beatrice CIUTĂ,
Bogdan BOBÎNĂ, Alexandru BĂRBAT*

Fără nicio îndoială, arheologia preventivă prilejuită de marile proiecte de infrastructură rutieră, reprezintă o formă de cercetare care se caracterizează, înainte de toate, printr-un grad ridicat al manifestării în cadrul demersurilor ei a elementelor atipice unei cercetări științifice. Marele paradox al ei este acela că, deși se încadrează, metodologic și procedural, în standardele acceptate ale unei investigații științifice, situațiile neprevăzute în proiectul inițial de cercetare obligă colectivul de cercetători să se adapteze „din mers” la realitățile invocate, făcând astfel necesară, obligatorie chiar, remodelarea configurației proiectelor inițiale de investigare, ca răspuns adecvat la situații care nu au fost prevăzute la momentul debutului cercetărilor în teren.

Situl nr. 6 (km. 6+050 - km 7+050), din cadrul Lotului 1 al Autostrăzii Sebeș-Turda¹, a fost delimitat prin *Raportul de evaluare arheologică de teren*² de către un colectiv al Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia (**fig. 1**). Așa cum a fost conturat în *Evaluarea arheologică de teren*, *Situl nr. 6* coincidea parțial cu complexul de situri arheologice Limba-Oarda de Jos (cod LMI AB-s-B-00035, cod RAN 1106.01-05), aflat în curs de cercetare sistematică³, fiind

---

* Marius-Mihai Ciută, Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu; e-mail: mariusciuta@yahoo.com; Radu Totoianu, Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș; e-mail: rtotoianu@yahoo.com; Călin Șuteu, doctorand, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia; e-mail: suteu.calin@gmail.com; Ionuț Codrea, Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva; e-mail: ionut.codrea@yahoo.com; Elena Beatrice Ciută, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia; e-mail: beatrice.ciuta@uab.ro; Bogdan Bobîna, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Baia Mare; e-mail: bghbobina@gmail.com; Alexandru Bărbat, Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva; e-mail: ioan_alexandru_barbat@yahoo.com.

¹ Lotul nr. 1, cuprins între municipiul Sebeș și extremitatea de nord a municipiului Alba Iulia (la vechea groapă de gunoi de la Pârâul Iovului), a fost diagnosticat ca având pe traseul său 8 situri arheologice.

² Înregistrat la Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia, cu nr. 194/25.02.2015

³ Instituția organizatoare a cercetării a fost Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș, iar Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, instituția parteneră.

localizat integral în teritoriul administrativ al localității Oarda de Jos, actualmente cartier al municipiului Alba Iulia. Întreaga suprafață identificată ca sit arheologic prin diagnoză se află în arealul extravilan, ea fiind afectată de diverse activități antropice recente: lucrări agricole, magistrala de gaz metan, linia de curent electric de medie tensiune și DJ 107C, ultimele două traversând situl, pe direcția est-vest, în zona sa nordică.

Cercetarea arheologică - avizată prin *Autorizația de cercetare preventivă*, nr. 1, din 08.01.2016, emisă de Ministerul Culturii - a fost efectuată pe parcursul a două intervale distincte⁴: 1 februarie - 1 iunie 2016, respectiv 7-25 noiembrie 2016⁵.

Sectorul de autostradă (amprenta, ampriza) pentru care s-a solicitat descărcarea de sarcină arheologică (*Situl nr. 6*) a avut o lungime de 1 km și o suprafață de 107550 m², fiind situat între limita sud-estică a localității Oarda de Jos și lunca Mureșului (**fig. 1**). Proiectul autostrăzii a prevăzut traseul pe pantele Dealului Barbului (Bercului), dinspre sud-vest spre nord-est, spre sectoarele *Șesu Orșii*, *Vărăria* și *Bordane*, situate în imediata apropiere a luncii Mureșului.

În urma executării unei diagnoze intruzive, la debutul cercetării, prin excavarea a 12 + 4 secțiuni-magistrale, paralele și perpendiculare pe traseul proiectului, în scopul delimitării certe a ariei depunerilor arheologice, s-a constatat faptul că sectoarele extreme ale sitului delimitat inițial se caracterizau prin lipsa oricăror depuneri sau intervenții antropice de interes arheologic. S-a procedat la împărțirea sitului în trei sectoare distincte⁶: *Zona 1*, reprezentând extremitatea sudică (km. 6+050 - 6+600 cu o suprafață de 70290 m²); *Zona 2*, reprezentând extremitatea nordică (km. 6+900 - 7+050 cu o suprafață de 6403 m²) și *Zona 3*, cea care a conținut efectiv depuneri arheologice și care a făcut obiectul cercetării (km. 6+600 - 6+930 cu o suprafață de 30895 m²) (**fig. 1-2**). *Zona 3* suprapune, în fapt, o parte (secvență) a sitului neolitic *Limba-Oarda de Jos* și este compusă, la rândul ei, din mai multe sectoare: Sector A - *Bordane* și *Vărăria*, aflate la nord de DJ 107C (3547 m²); Sector B - DJ 107C cu zona de

---

⁴ Cercetarea s-a desfășurat ca urmare a solicitării executantului lucrărilor de construcție a autostrăzii - Asocieria SC Impresa Pizzarotti & C Spa Italia, filiala Cluj-Napoca - în baza *Avizului* cu nr. 24/01.04.2015 al Direcției Județene pentru Cultură Alba și în baza *Contractului de prestări servicii*, nr. 556/21.12.2015, încheiat între executantul lucrării și Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș.

⁵ Al doilea interval a fost necesar pentru cercetarea preventivă pe suprafața *zonei de protecție* a DJ 107C (Sectoarele B1 - la sud - și B2 - la nord de DJ 107C), pentru realizarea unei devieri spre sud a drumului județean din pasajul DJ 107C (km 6+868), dar și în scopul construirii piciorului de pod peste Mureș (*culeea 1*).

⁶ Deoarece în *Zona 1* și *Zona 2* (76693 m²) s-a constatat lipsa depunerilor, s-a solicitat și s-a obținut *Certificat de descărcare de sarcină arheologică parțială*, emis de Direcția Județeană pentru Cultură Alba (nr. 8/12.03.2016).

protecție (1946 m²), și Sector C - *Șesul Orșii* (25401,17 m²), situat la sud de DJ 107C.

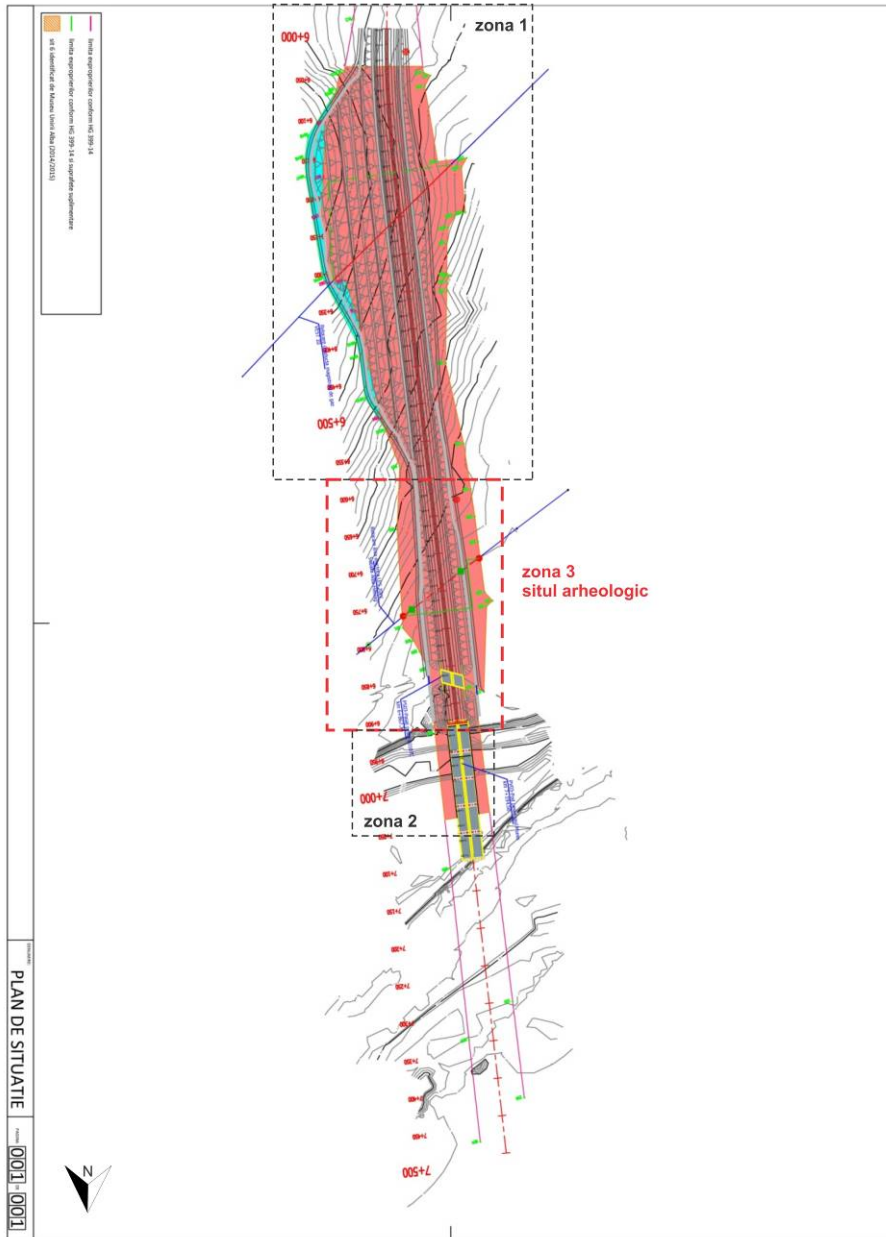
Strategia de abordare prin săpătură a *Sitului nr. 6* a fost condiționată de mai mulți factori, după cum urmează: specificul depunerilor arheologice (adâncimea de relevare, grosimea, proprietăți), caracteristicile morfologice ale sectorului (pantă, loc drept, zonă accidentată), momentul în care a fost abordat sectorul prin săpătură, strategia de evacuare a pământului excavat - uneori pe suprafețe de mari dimensiuni -, disponibilitatea logistică a beneficiarului (forța de muncă existentă implicată în săpătură), evoluția condițiilor meteorologice și existența unor zone protejate, de altă natură decât cea arheologică (zone de protecție ale DJ 107C și zone de protecție a stâlpilor de medie tensiune). Faptul că *Situl nr. 6* este traversat de DJ 107C, de la est spre vest, pe o lungime de cca. 100 de metri, a determinat, pe de o parte, o abordare diferită din perspectiva strategiei de cercetare, dar și imposibilitatea de a efectua, în prima fază, cercetarea arheologică preventivă în arealul delimitat de șoseaua propriu-zisă și de spațiul de siguranță, conform actelor normative în vigoare⁷. Au fost executate 41 de unități de cercetare (UC 1-41), de diferite dimensiuni și forme, însumând 106618 m², fiind relevate și cercetate peste 800 de contexte arheologice⁸, de diferite tipuri și dimensiuni, aparținând preponderent epocii neolitice (neolitic timpuriu și neolitic dezvoltat), dar și complexe aparținând epocii bronzului (o necropolă de incinerare compusă din 74 de morminte în urnă, aparținând culturii Wietenberg, faza a II-a, surprinsă parțial), epocii fierului (gropi aparținând culturii Gáva), epocii romane și post-romane.

Au rămas necercetate cele două „insule” pe care se află stâlpii de medie tensiune (C1 și C2 cu o suprafață de 310 m²), precum și suprafața asfaltată a DJ 107C (622 m²), însumând 932 m² (**fig. 2**), și care urmează a fi cercetată preventiv în anul 2017, când se vor îndepărta cei doi stâlpi și se vor realiza traversările pe sub DJ 107C.

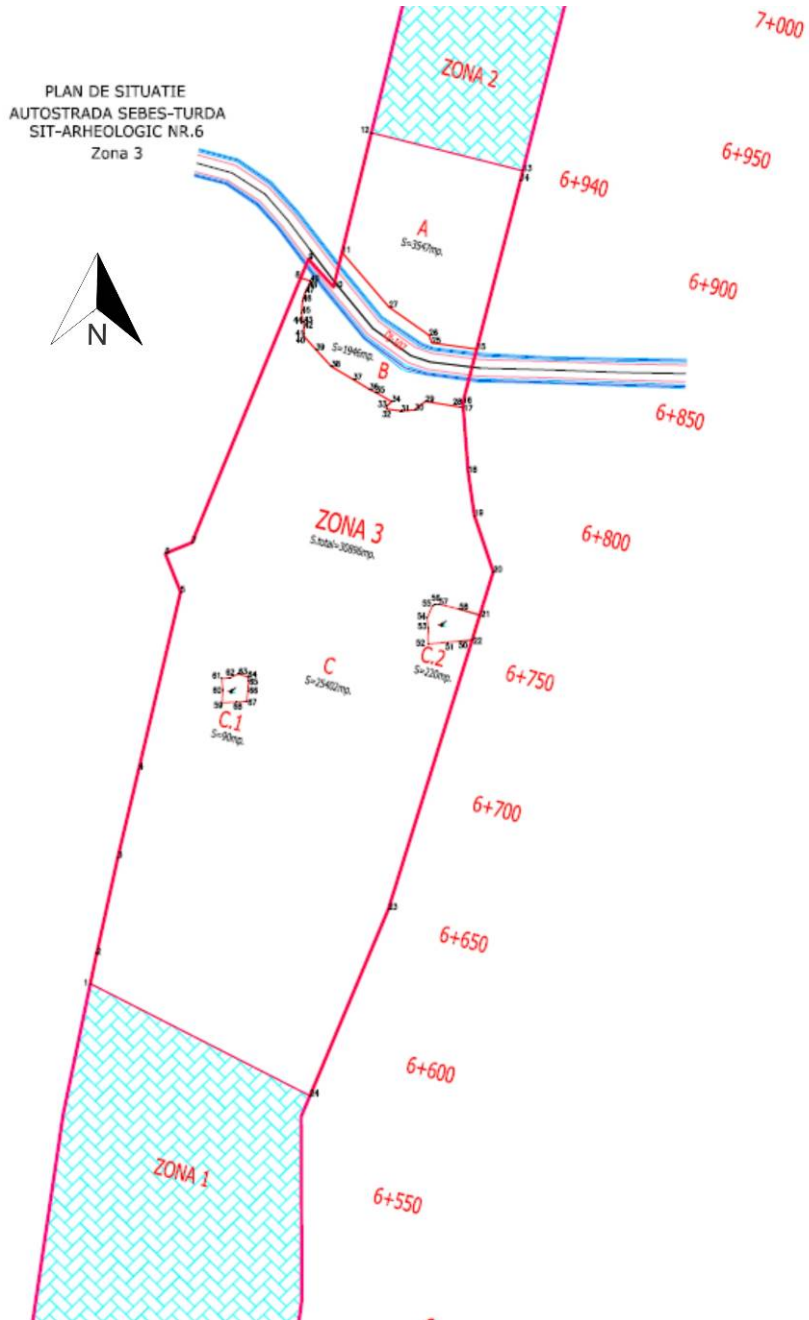
---

⁷ Conform art. 67 al Ordonanței nr. 7/2010 pentru modificarea și completarea OUG 43/1997, privind regimul drumurilor, spațiul de protecție este de 20 m pe ambele părți ale carosabilului, de la axul benzii de asfalt, în cazul drumurilor județene. În prima fază a cercetărilor, acolo unde a fost posibil, s-a pătruns cu cercetarea preventivă mult mai aproape de carosabil. Astfel, pe sectorul *Vărăria*, limita de sud a unității de cercetare s-a oprit la cca. 2 m de drum, iar în *Șesul Orșii*, unitățile de cercetare s-au oprit la 3-7 m de carosabil.

⁸ Numerotarea convențională a contextelor cercetate s-a oprit la Cpx. 581, însă numărul real al acestora este mult mai mare, în condițiile în care frecvent complexe care se intersectau au primit numere de gen: 223a, 223b etc., iar în cazul necropolei de epoca bronzului toate cele 74 de morminte au primit un singur număr, completat cu alte elemente de diferențiere.

Fig. 1. Plan de situație privind amprenta autostrăzii în cadrul *Sitului nr. 6*, conform delimitării precizate prin diagnoză (Muzeul Național al Unirii Alba Iulia). Cu negru sunt indicate *Zona 1* și *Zona 2*, în cadrul cărora nu au fost sesizate depuneri arheologice. Cu violet este indicat arealul în cadrul căruia s-au efectuat cercetările preventive, necesare descărcării de sarcină arheologică

Fig. 2. Vedere de ansamblu asupra *Zonei 3*, cu indicarea Sectoarelor A, B și C, și a suprafețelor cercetate în faza a doua a B1 și B2, precum și a celor rămase necercetate (C1 și C2, la care se adaugă DJ 107C)

Ca parte a strategiei de cercetare preventivă a sitului, pentru corecta raportare spațială a unităților de cercetare, a carourilor și a complexelor de locuire, a fost realizat *gridul* general al sitului arheologic, respectiv caroierea completă, utilizând unități de 10x10 m, dispuse *în tabla de șab*, notate cu litere majuscule pe orizontală de la est (dreapta) la vest (stânga) și cifre arabe pe verticala nord-sud, pentru ca orice locație din interiorul sitului să poată fi raportată pe axele de orizontalitate (x și y), completată cu datele de nivelment topografic (cote altimetrice), utilizând sistemul Stereo 70 (cote de înălțime, raportate la nivelul Mării Negre). Au rezultat carouri de genul: „C10” sau „J80”, care au adus o mai mare precizie și acuratețe în localizarea spațială pe orizontală a complexelor cercetate, carourile completând datele deja existente ale unităților de cercetare distincte. Gridul a fost marcat efectiv în teren cu țărushi din lemn, înfiți în pământ la colțurile carourilor, fiind vopsiți în culori ușor de remarcat (alb-roșu-verde). S-a căutat realizarea, pe cât posibil, unei racordări a *gridului* actual cu caroierea topografică anterior existentă (efectuată în anul 1995)⁹.

Documentarea completă a tuturor contextelor arheologice (stratigrafie, complexe, planimetrie, cote altimetrice) a reprezentat unul dintre principalele obiective ale cercetării arheologice preventive. Astfel, metodele tradiționale (fotografia, filmul, desenul, fișa de context) au fost completate de datele oferite de tehnicile moderne din domeniul topografic (GPS, GIS), precum și din cel al fotogrammetriei.

Fiecare context cultural - reprezentând fie nivel de locuire, fie amenajări specifice habitajionale - a fost identificat, conturat, delimitat, fixat în coordonate GPS, fotografiat, demontat pe jumătate (*cross-section*), din nou fotografiat, desenat, ulterior demontat (golit), prin recuperarea integrală a informației arheologice - utilizând fișa de context -, dar și a materialelor arheologice, și fotografiat la final¹⁰. Metoda a fost obligatorie mai ales acolo unde aglomerarea habitajională a fost înregistrată ca fiind accentuată, având frecvent cazuri în care complexe de tip adâncit (dar nu numai!) s-au intersectat.

Materialele din complexe, dar și din strat, au fost recuperate integral, ținând cont de criteriile de spațialitate (coordonatele orizontale și verticale), dar și cu trimitere la apartenența lor stratigrafică și culturală. Ele au fost depuse în pungi de plastic, pe criteriile mai sus amintite, fiecare dintre ele

---

⁹ Toate serviciile de ridicare și relaționare topografică, caroiere, relevare a conturului contextelor și de georeferențiere au fost asigurate de personalul de specialitate al firmei Pizzarotti, respectiv de Adrian Moldovan și Giuseppe Pasquale.

¹⁰ În cadrul celor două etape ale cercetării au fost efectuate peste 3500 de fotografii, 25 de fotogrammetrii, au fost desenate peste 800 de secțiuni de complexe *cross-section*, peste 200 m de profile stratigrafice.

având biletul propriu, care precizează, în integralitate, datele de identificare ale entității din care au fost recuperate: șantier, sector, unitatea de cercetare, caroul topografic, caroul intern (caroul interior celui topografic, de 2x2 m, unde a fost vorba exclusiv de strat arheologic), numărul complexului, coordonatele topografice (adâncimea de conturare, adâncimea maximă de golire), data, alte elemente de identificare, observații și număr de catalog. Practic, fiecare bilet din pungi își găsește, prin analogie, numărul în cadrul catalogului de bilete de șantier, făcând astfel mult mai coerentă (și, evident, mai ușoară) identificarea și interpretarea materialelor din pungi. Materialele speciale (plastica, uneltele din os, corn și piatră, vasele întregi și fragmentele ceramice cu pictură) au fost depuse în pungi și cutii speciale, cu bilete cu date suplimentare, cuprinse într-un catalog separat, cu trimitere la coordonatele spațiale.

Toate pungile cu materiale arheologice au fost transportate și depuse în depozitul Muzeului Municipal „Ioan Raica” din Sebeș, o estimare primară a cantității recuperate fiind de cca. 5-6 tone! Acestea au parcurs, în linii mari, primele etape ale prelucrării: spălare, curățare, întregire (restaurare-conservare), depunere în cutii speciale, fotografiere (parțial) și desenare (parțial).

Cercetarea preventivă a *Sitului nr. 6* a confirmat, în mare, cunoștințele anterioare cu privire la identitatea (apartenența) cultural-cronologică a depunerilor arheologice din acest areal, cu privire la succesiunea lor, la specificul depunerilor pentru diversele sectoare în parte¹¹, respectiv cu privire la conținutul material al acestora¹². Au fost obținute, însă, foarte multe date și informații noi, unele nebănuite, cu privire la distribuția spațială a locuirilor neolitice, la caracteristicile geo-morfologice ale arealului și implicațiile evoluției acestora asupra locuirilor neolitice, la distribuția spațială a sectoarelor cu diverse destinații ocupaționale (spații publice, zone de practicare a meșteșugurilor), inclusiv la sistemul de delimitare și protejare a locuirilor de factorii naturali și/sau antropici (ex: sistemul de șanțuri, trei la număr, surprinse pe liniile de nivel ale pantei de deasupra spațiilor locuite).

S-a confirmat astfel faptul că cea mai densă locuire și cea mai completă secvență stratigrafică este cea din sectorul *Bordane* (Zona 3, Sector A), care practic a dispărut aproape complet în urma cercetării preventive (cca. 90-95%), aici fiind surprinse complexe ale locuirii neolitice timpurii de tip Precriș, cu ceramica pictată cu buline albe și cu alte motive geometrice, suprapuse de locuințe Starčevo-Criș, în care apare ceramica policromă, asociată barbotinei și formelor bitronconice, urmate apoi de cel puțin două

¹¹ Berciu, Berciu 1947; Aldea, Ciută 1996; Ciută 2002; Ciută 2004; Ciută 2009a; Ciută 2009b; Ciută 2010a; Ciută 2010b; Ciută 2010c; Ciută 2015; Paul, Ciută 1997; Paul, Ciută *et alii* 1998; Paul, Ciută 1999; Paul, Ciută *et alii* 2000; RepAlba 1995; Ciută, Ciută 2013.

¹² Rustoiu, Ciută 2001; Ciută, Daisa 2000; Daisa, Ciută 2002; Ciută *et alii* 2004.

niveluri distincte de locuire aparținând fazei A a culturii Vinča. În unul din aceste niveluri, extremitatea de nord-est a sectorului a fost transformată în carieră de extragere a lutului, iar în asociere cu aceasta, tot în acest areal, apar cel mai frecvent cuptoare. A fost observată evoluția integrală a straturilor de depuneri, fiind evident faptul că marginea de nord a terasei a fost afectată de diverși factori, care au dus la „scurtarea” acesteia, precum și faptul că fragmentul de terasă avea o cu totul altă configurație în neolitic, fiind mai înalt la nord și mai jos spre sud și sud-est, terenul prezentându-se mult mai accidentat decât în zilele noastre, consecință a lucrărilor de amenajare agricolă (fig. 3-4). Cercetarea a surprins faptul că actuala coborâre spre Mureș, amenajată și cu un drum de acces, este o veche albie de torent, de configurația căreia au ținut cont comunitățile neolitice.

Deși a fost doar în mică măsură cercetat, sectorul *Vârârie* păstrează aceleași succesiuni de locuire, cu excepția depunerilor neolitice timpurii, și aici putând fi surprinsă o aglomerare de complexe dedicate prelucrării pietrei prin cioplire.

În sectorul *Șesu Orșii* (Zona 3, Sector C) au fost surprinse cele mai multe date și informații inedite. Au fost cercetate și documentate aceleași două faze de locuire vinčiene timpurii, prima caracterizată în principal prin locuințe adâncite, formate din mai multe gropi grupate, intersectate, în vreme ce în cea de-a doua predomină tipul de locuință de suprafață, cu platformă, de mari dimensiuni (6x8 m), cu pereți din chirpici și armătură din pari și lese de nuiele. Ceea ce a surprins a fost dimensiunea pe orizontală a locuirii vinčiene, mult mai mare decât s-a bănuțit inițial, care merge spre sud, mai bine de 200 m, până pe panta inferioară a Dealului Barbului, practic până la cele trei șanțuri investigate. Un alt element inedit a fost acela că în zona de contact între terasă și baza pantei Dealului Barbului (țâțâna terasei a doua), depunerile arheologice se aflau la adâncimi cuprinse între 1 și 1,5 m - în unele locuri chiar aproape 2 m - acest strat de sol acumulându-se ca urmare a fenomenului de eroziune de pantă, extrem de activ pe argilele impermeabile de pe versanți.

Tot în acest sector a fost surprinsă o amenajare ce poate fi interpretată ca fiind un loc public, un spațiu de adunare a membrilor comunității (un fel de „piață centrală”), o fântână, iar în extremitatea de sud, cea mai ridicată, situată aproape de baza pantei dealului ce domină terasa, au fost documentate trei șanțuri paralele, de dimensiuni diferite, care se adânceau în argila bentonitică de culoare deschisă, fiind practicate exact pe liniile de nivel ale pantei.

O primă ipoteză cu privire la funcționalitatea acestora, pornind de la modul de realizare, dimensiunile lor, refacerile repetate, ar fi aceea că reprezintă canale de drenare a apelor pluviale ce coborau de pe versanți

Fig. 3. Fotografie aeriană a Sectorului A: *Bordane* (central) și *Vărăria* (dreapta sus), realizată cu drona, înainte de demontarea marilor stratigrafici (autor: C. Șuteu)

Fig. 4. Referențiere a complexelor (fotogrammetrie) cu coordonatele topografice a sectorului *Bordane* cu precizarea complexelor cercetate adâncite în sterilul arheologic, a vechilor unități de cercetare (cu galben) și a marilor stratigrafici inițiali

dealului, pentru protejarea satului de inundații, nefiind exclusă însă și o altă funcționalitate.

Necropola de incinerare Wietenberg a fost un alt element de noutate, aceasta fiind cercetată în extremitatea de sud-vest a *Zonei 3*. Judecând după modul de dispunere al urnelor funerare, după frecvența acestora, este de bănuț că doar jumătate din necropolă a fost surprinsă pe amprenta proiectului, ea continuând spre vest, în afara amprizei autostrăzii (**fig. 5**). Proasta conservare a urnelor funerare se datorează, probabil, ceramicii de slabă calitate din care acestea au fost confecționate.

Fig. 5. Vedere generală spre sud asupra necropolei din epoca bronzului (cultura Wietenberg, faza II)

Cantitatea și calitatea materialelor arheologice prelevate, chiar dacă nu a surprins - cercetările anterioare atrăgând atenția asupra acestui aspect - a fost una cu adevărat impresionantă, complexele de locuire fiind cele care au oferit un deosebit de bogat material ceramic, litic și resturi faunistice. Impresionante sunt râșnițele pentru măcinarea cerealelor, sau pentru prepararea pigmentilor minerali (ocru), de ordinul sutelor (probabil peste 500 de râșnițe întregi și fragmentare), bucraniile de bovidee (*Boss Primigenius* și *Boss Taurus*), dar și de cervide și ovicaprine, uneltele din corn și din os (de ordinul miilor, inclusiv câteva cârlige de pescuit), cantitatea enormă de lame și așchii din obsidian și silex.

Fig. 6. Vedere aeriană asupra *Zonei 3* la finalul cercetării (autor: C. Șuteu). Se observă cele trei șanțuri paralele la extremitatea de sud, parțial golite, culoarea închisă din zona centrală și de nord-est, ce reprezintă arealul cel mai jos altimetric, unde a fost prezent fenomenul înmlăștinării

Un alt element specific al locuirii comunităților vinčiene timpurii de la Limba-Oarda de Jos este numărul extrem de mare al reprezentărilor plastice pe și din ceramică. Cele peste 350 de figurine antropomorfe, întregi sau fragmentare, la care se adaugă zeci de capace prosopomorfe și reprezentări plastice antropomorfe în relief, de mari dimensiuni, pe pereții unor vase ceramice, precum și zecile de „altărașe” cu protome antropomorfe sau zoomorfe, ce păstrează uimitor de bine culoarea încrustațiilor roșii (ocru) și albe, sunt cele care confirmă o teorie deja enunțată anterior¹³, cu privire la locul și rolul pe care l-a jucat așezarea vinčiană de la Limba-Oarda de Jos în cadrul locuirilor vinčiene timpurii de pe Valea Mureșului Mijlociu.

Prelucrarea materialelor, datelor și informațiilor obținute în cadrul cercetării preventive din *Situl nr. 6* al Lotului 1 din Autostrada Sebeș-Turda se află în desfășurare, cantitatea și calitatea acestora făcând ca valorificarea să devină un proces îndelungat, dar care va oferi, cu certitudine, posibilitatea aprofundării cunoașterii modului de viață a comunităților neolitice, și nu numai, din zona bazinului mijlociu al Mureșului.

Preliminary Considerations Relating to Preventive Research at *Site no. 6* of *Sector no. 1* of the Sebeș-Turda Highway (Alba County, Romania)

(Abstract)

This study presents a short and synthetic presentation of the coordinates of the archaeological preventive research realized in 2006 on the *Site no. 6*, belonging to the *Sector no. 1* of the Sebeș-Turda Highway. In the study we present the circumstances of the startup of the research, including technical details of the contract, the parts, the surfaces researched and the evolution of the investigations. The geographical and morphological features of the site are described in detail, as well as the history of the systematical researches.

The quantity and quality of archaeological captured and taken, although not surprised - previous research by drawing attention to this issue - was a truly impressive housing complexes are those which provide a particularly rich ceramic, lithic and faunal remains. These underlines once again the important place occupied by the Limba-Oarda de Jos settlement within the Neolithic sites in Transylvania, specifically on the Mureș Valley and offer also the picture of the material and spiritual life and social stratification of the Neolithic communities.

Conclusions of the study are making references to analogies with similar sites, and also about similar archaeological items discovered in the Middle Mureș Valley area. The article starts and ends with reflections regarding the utility of the rescue excavations realized during the big projects of infrastructure.

---

¹³ Ciută, Florescu 2010; Ciută 2010a; Ciută 2010b; Ciută 2010c; Ciută, Ciută 2013.

Explanation of Figures

- Fig. 1.** Plan of Site no. 6 on the highway, according delimitation specified by diagnosis (MNUAI). *Zone 1* and *Zone 2* areas where archaeological deposits have been not discovered are shown in black. Violet indicates areas where necessary preventive archaeological investigations were conducted.
- Fig. 2.** Overview of *Zone 3* indicating Sections A, B and C, and areas investigated in the second phase (B1 and B2), as well as those remaining unexplored (C1 and C2, and DJ 107C).
- Fig. 3.** Aerial photograph of sector A: *Bordane* (central) and *Vărăria* (top-right), taken by drone before dismantling stratigraphical “witnesses” (photo: C. Șuteu).
- Fig. 4.** Referencing complexes (photogrammetry) with topographic coordinates indicating the *Bordane* sector of researched complexes dug into the sterile archaeological layer, the old research units (yellow) and stratigraphical “witnesses.”
- Fig. 5.** General view from the southwest of the Bronze Age necropolis (Wietenberg culture, phase II).
- Fig. 6.** Aerial view of *Zone 3* to the limits of the research area (photo: C. Șuteu). Observe the three partially empty parallel ditches in the extreme south and the dark colour of the central and northeast areas, which are the lowest-lying and presented swampy conditions.

Abrevieri bibliografice

- Aldea, Ciută 1996 - Ioan Al. Aldea, Marius Ciută, *Limba-„Bordane”*, în *CCA. Campania 1995*, Brăila, 1996, p. 5.
- Berciu, Berciu 1947 - Dumitru Berciu, Ion Berciu, *Cercetări arheologice în județul Alba I*, în *Apulum*, III, 1947, p. 1-43.
- Ciută 2002 - Marius-Mihai Ciută, *O locuință neolitică timpurie descoperită în situl de la Limba-Bordane*, în *Apulum*, XXXIX, 2002, p. 3-33.
- Ciută 2004 - Marius-Mihai Ciută, *Contribuții la repertoriul descoperirilor aparținând fazelor timpurii ale culturii Vinča în Transilvania*, în *PA*, IV, 2004, p. 29-35.
- Ciută 2009a - Marius-Mihai Ciută, *Precizări cu privire la topografia, toponimia și sectoarele complexului de așezări preistorice de la Limba-Oarda de Jos (jud. Alba)*, în *Apulum*, XLVI, 2009, p. 337-362.
- Ciută 2009b - Marius-Mihai Ciută, *References Regarding the Topography, Toponymy and the Sectors of the Archaeological Complex of Settlements from Limba-Oarda de Jos (Alba County)*, în *ATS*, VIII, 2009, p. 65-88.
- Ciută 2010a - Marius-Mihai Ciută, *Considerații preliminare asupra plasticii antropomorfe vinčene descoperite în situl arheologic de la Limba-Oarda de Jos (jud. Alba)*, în *Apulum*, XLVII, 2010, p. 219-231.
- Ciută 2010b - Marius-Mihai Ciută, *Venus de la Limba-Oarda de Jos (jud. Alba)*, în *Corviniana*, XIII, 2010, p. 29-40.
- Ciută 2010c - Marius-Mihai Ciută, *Venus from Limba*, în *FVL*, 53, 2010, p. 13-22.

- Ciută 2015 - Marius-Mihai Ciută, *Noi precizări cu privire la succesiunile de depuneri preistorice din situl arheologic de la Limba-Oarda de Jos (jud. Alba)*, în *Apulum*, LII, 2015, p. 47-84.
- Ciută, Daisa 2000 - Marius-Mihai Ciută, Beatrice Daisa, *Considerații asupra unor amprente de frunze descoperite într-o locuință neolitică din situl de la Limba-Vărăria*, în *Sargetia*, XXVIII-XXIX, 1999-2000, p. 25-37.
- Ciută et alii 2004 - Marius-Mihai Ciută, Beatrice Daisa, Barbara Zach-Obmann, *Identificarea macroresturilor vegetale descoperite într-un sit arheologic aparținând perioadei neoliticului dezvoltat (Limba-Bordane)*, în *Apulum*, XLI, 2004, p. 103-112.
- Ciută, Florescu 2010 - Marius-Mihai Ciută, Cristian Florescu, *Considerations Regarding Vinča Anthropomorphic Figurines Discovered in Archaeological Site Limba-Oarda de Jos, Sectors: Bordane, Șesu Orzii and Vărăria (Alba County)*, în *ATS*, IX, 2010, p. 85-112.
- Rustoiu, Ciută 2001 - Gabriel Rustoiu, Marius-Mihai Ciută, *Considerații cu privire la unele descoperiri aparținând primei epoci a fierului din așezările de la Limba-Bordane și Limba-Șesu Orzii*, în Călin Cosma, Dan Tamba, Aurel Rustoiu (ed.), *Studia archaeologica et historica Nicolae Gudea dicata. Omagiu profesorului Nicolae Gudea la 60 de ani*, Cluj-Napoca, Zalău, 2001, p. 119-134.
- Ciută, Ciută 2013 - Marius-Mihai Ciută, Beatrice Ciută, *Sceptrul neolitic timpuriu de la Limba-Bordane. Între șaman și preot*, în *Terra Sebus*, 5, 2013, p. 11-30.
- Daisa, Ciută 2002 - Beatrice Daisa, Marius Ciută, *Contribuții la reconstituirea paleomedului comunităților Vinča din Bazinul mijlociu al Mureșului. Considerații asupra unor noi amprente vegetale descoperite în situl de la Limba-Vărăria*, în *Sargetia*, XXX, 2001-2002, p. 51-59.
- Paul, Ciută 1997 - Iuliu Paul, Marius-Mihai Ciută, *Limba-Șesul Orzii*, în *CCA. Campania 1996*, București, 1997, p. 2-3.
- Paul, Ciută 1999 - Iuliu Paul, Marius-Mihai Ciută, *Limba-Bordane, jud. Alba*, în *CCA. Campania 1998*, Vaslui, 1999, p. 66-67.
- Paul, Ciută et alii 1998 - Iuliu Paul, Marius-Mihai Ciută, *Limba-Bordane și Limba-În Coastă, jud. Alba*, în *CCA. Campania 1997*, Călărași, 1998, p. 41-42.
- Paul, Ciută et alii 2000 - Iuliu Paul, Marius-Mihai Ciută, Paula Mazăre, Cristian Florescu, Beatrice Daisa, *Limba, com. Ciugud, jud. Alba. Punct Bordane*, în *CCA. Campania 1999*, Deva, 2000, p. 56-58.
- RepAlba 1995 - Vasile Moga, Horia Ciugudean (ed.), *Repertoriul arheologic al județului Alba*, Alba Iulia, 1995.

Cuvinte-cheie: Limba-Oarda de Jos (jud. Alba), Valea Mureșului Mijlociu, cercetare preventivă, neolitic timpuriu (Precriș, Starčevo-Criș), neolitic dezvoltat (Vinča timpuriu).

Keywords: Limba-Oarda de Jos (Alba county), Middle Mureș Valley, preventive research, Early Neolithic (Precriș, Starčevo-Criș), developed Neolithic (Early Vinča).

LISTA ABREVIERILOR

ActaMN	- Acta Musei Napocensis. Cluj-Napoca.
ActaMP	- Acta Musei Porolissensis. Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău.
ADB	- Allgemeine Deutsche Biographie. Verlag Duncker & Humblot. Leipzig.
AÉ	- Archaeologiai Értesítő a Magyar régészeti, művészettörténeti és éremtani társulat tudományos folyóirata. Budapest.
AHA	- Acta Historiae Artium. Akadémiai Kiadó. Budapest.
AI	- Artificial Intelligence. Elsevier. Amsterdam.
AIAC	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj. Cluj-Napoca (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „George Bariț”).
AIIAI/AIIX	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași. (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” Iași).
AIIN	- Anuarul Institutului de Istorie Națională. Universitatea „Regele Ferdinand I”. Cluj-Sibiu, Sibiu.
AISC	- Anuarul Institutului de Studii Clasice. Cluj.
AJJ	- Arktika: jekologija i jekonomika. Institut jadernoj bezopasnosti Rossijskoj akademii nauk. Moskva.
AJN	- American Journal of Numismatics. American Numismatics Society. New York.
AJPA	- American Journal of Physical Anthropology. The Official Journal of the American Association of Physical Anthropologist. Baltimore.
AM	- Arheologia Moldovei. Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași.
AMZ	- Arheološki muzej u Zagrebu. Zagreb.
AnB	- Analele Banatului (serie nouă). Timișoara.
AnUB-I	- Analele Universității din București - Istorie. Universitatea din București.
Apulum	- Apulum. Acta Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii Alba Iulia.
ArchKözl	- Archaeologiai Közlemények. Pesten.
ARCS	- American Review of Canadian Studies. Association for Canadian Studies in the United States. New York.
Argesis	- Argesis. Studii și Comunicări. Muzeul Județean Argeș. Pitești.
ArhMed	- Arheologia Medievală. Reșița, Cluj-Napoca.

Lista abrevierilor

- ArhMold** - Arheologia Moldovei. Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași.
- ASS** - Asian Social Science. Canadian Centre of Science and Education. Toronto.
- Astra Salvensis** - Astra Salvensis. Cercul Salva al ASTRA. Salva.
- ASUAIC-I** - Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (serie nouă). Secțiunea IIIe. Istorie. Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
- ATS** - Acta Terrae Septemcastrensis. Sibiu.
- AUASH** - Annales Universitatis Apulensis. Series Historica. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.
- BAMNH** - Bulletin of the Alabama Museum of Natural History. The University of Alabama. Tuscaloosa.
- BCȘS** - Buletinul Cercurilor Științifice Studențești. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.
- BG** - Byllye Gody. Sochi State University. Sochi.
- BMS** - Bibliotheca Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș.
- BOR** - Biserica Ortodoxă Română. Patriarhia Română. București.
- BpRég** - Budapest Régiségei. Budapest.
- BSNR** - Buletinul Societății Numismatice Române. București.
- Caietele CIVA** - Caietele CIVA. Asociația „Cercul de Istorie Veche și Arheologie” Alba Iulia.
- CArh** - Cercetări arheologice. București.
- Carpica** - Carpica. Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău.
- CH** - Church History. Cambridge University Press. Cambridge.
- CN** - Cercetări Numismatice. Muzeul Național de Istorie a României. București.
- ComȘtMediaș** - Comunicări Științifice. Mediaș.
- Corviniana** - Corviniana. Acta Musei Corvinensis. Hunedoara.
- CPF** - Cahiers des Portes de Fer. Beograd.
- Cumania** - A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezetének Évkönyve. Kecskemét.
- Dacia** - Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. București, I, (1924) - XII (1948). Nouvelle série: Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. București.
- Danubius** - Danubius. Muzeul de Istorie Galați.
- e-COM** - e-Conservation online magazine. Vila do Conde. Portugalia.
- EphNap** - Ephemeris Napocensis. Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca.

Erdély Múzeum	- Erdély Múzeum. Erdélyi Múzeum-Egyesület. Cluj-Napoca.
FVL	- Forschungen zur Volks- und Landeskunde. Sibiu.
Geopolitics	- Geopolitics. Taylor & Francis. London.
Glasul Bisericii	- Glasul Bisericii. Mitropolia Munteniei și Dobrogei. București.
GNS	- Gumanitarne nauki v Sibiri. Sibirskoe otdelenie Rossijskoj akademii nauk. Novosibirsk.
Graiul Maramureșului	- Graiul Maramureșului. Baia Mare.
HCS	- Historia y comunicación social. Departamento de Historia de la Comunicación Social de la Facultad de Ciencias de la Información. Universidad Complutense Madrid.
HHCT	- History and Historians in the Context of the Time. Academic Publishing House <i>Researcher</i> . Sochi.
HIR	- Harvard International Review. Harvard International Relations Council at Harvard University. Cambridge (Massachusetts).
IJI	- Istoriko-jekonomicheskie issledovanija. Bajkal'skij gosudarstvennyj universitet Ekonomiki I prava. Irkutsk.
IJMS	- Indian Journal of Marine Sciences. National Institute of Science Communication and Information Resources. New Delhi.
Istros	- Istros. Muzeul Brăilei. Brăila.
IV	- Istoricheskiy vestnik. Izdatelskiy dom B. B. Glinskogo. Sankt Peterburg.
IVUZ	- Izvestija vysshih uchebnyh zavedenij. Severo-Kavkazskij region. Serija: Obshhestvennye nauki. Rostov-na-Donu.
Îndrumător pastoral	- Îndrumător pastoral. Episcopia Ortodoxă Română de Alba Iulia.
JBSM	- Jahrbuch des Burzenländer Sächsischen Museums. Kronstadt (Brașov).
JeKO	- Izdatelskiy Dom ECO. Novosibirsk.
JGlassStud	- Journal of Glass Studies. The Corning Museum of Glass. New York.
JGRO	- Journal of Geophysical Research: Oceans. AGU Publications. Washington.
JHA	- Journal for the History of Astronomy. SAGE Publications (UK). London.
JHG	- Journal of Historical Geography. Elsevier. Amsterdam.
JPIPSS	- The Journal of Power Institutions of Post-Soviet Societies. Paris.

Lista abrevierilor

JRGZM	- Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums zu Mainz.
KHKM	- Kwartalnik Historii Kultury Materialnej. Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk. Warszawa.
Materiale	- Materiale și cercetări arheologice. București.
MedievArchaeol	- Medieval Archaeology. Society for Medieval Archaeology. London.
MemAntiq	- Memoria Antiquitatis. Complexul Muzeal Județean Neamț. Piatra Neamț.
MFME	- A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Studia Archaeologica. Szeged.
MMJ	- Metropolitan Museum Journal. The Metropolitan Museum of Art. New York.
MPEA	- Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár. Budapest.
MTT	- Magyar Történelmi Tár. Magyar Tudományos Akadémia. Budapest.
NET	- Nurse Education Today. Elsevier. Amsterdam.
NGB	- New German Biography. Bayerische Akademie der Wissenschaften. München.
Niva	- Niva. Petrograd.
NK	- Numizmatikai Közlöny. Magyar numizmatikai társulat. Budapest.
ODIL	- Ocean Development and International Law. Taylor & Francis. London.
OK	- Orvostörténeti közlemények / Communicationes de historia artis medicinae. Semmelweis Orvostörténeti Múzeum. Budapest.
Oltenia	- Oltenia. Studii și Comunicări. Arheologie-Istorie. Muzeul Olteniei. Craiova.
Pallas	- Pallas. Revue d'études antiques. Université de Toulouse le Mirail. Toulouse.
PG	- Political Geography. Elsevier. Amsterdam.
Polar Geography	- Polar Geography. Taylor & Francis. London.
Pontica	- Pontica. Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța.
Porțile Cetății	- Porțile Cetății. Sebeș.
PR	- Polar Record. Cambridge University Press. Cambridge.
PUM	- Programm des evangelischen Unter-Gymnasium A. B. in Mühlbach. Sebeș.
RB	- Revista Bistriței. Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud. Bistrița.
Revista istorică	- Revista istorică: dări de seamă, documente și notițe. București (1925-1941).
RGI	- Revista generală a învățământului. București.

RHSEE/RESEE	- Revue historique du sud-est européen. Academia Română. București, Paris (din 1963 Revue des études sud-est européennes).
RI	- Revista de Istorie (din 1990 Revista istorică). Academia Română. București.
RIR	- Revista istorică română. Institutul de Istorie Națională din București.
RJTP	- Regional'naja jekonomika: Teorija i praktika. Finansy i Kredit. Moskva.
RMM-MIA	- Revista Muzeelor și Monumentelor. Monumente Istorice și de Artă. București.
RRH	- Revue Roumaine d'Histoire. Academia Română. București.
RSM	- Rossija i sovremennyj mir. Institut nauchnoj informacii po obshhestvennym naukam Rossijskoj akademii nauk. Moskva.
SAA	- Studia Antiqua et Archaeologica. Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași.
SAI	- Studii și articole de istorie. Societatea de Științe Istorice și Filologice a RPR. București.
Sargetia	- Sargetia. Acta Musei Devensis. Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva.
SCB	- Studii și cercetări de bibliologie. Academia Română. București.
SCIM	- Studii și cercetări de istorie medie. București.
SCIV(A)	- Studii și cercetări de istorie veche. București (din 1974, Studii și cercetări de istorie veche și arheologie).
SCJ	- Southern Communication Journal. Southern States Communication Association. Philadelphia.
SCN	- Studii și Cercetări de Numismatică. Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București.
SG	- Soziale Geschichte. Stiftung für Sozialgeschichte des 20. Jahrhunderts. Bremen.
SGP	- Sovetskoe gosudarstvo i pravo. Nauka. Moskva.
Signs	- Signs. Journal of Women in Culture and Society. University of Chicago Press. Chicago.
SMIM	- Studii și materiale de istorie modernă. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” București.
SMK	- Somogyi Múzeumok Közleményei. A Somogyi Megyei Múzeumok.
Societatea de mâine	- Societatea de mâine. Cluj (1924-1945).
SPS	- Sovremennye proizvoditel'nye sily. Sovet po izucheniju proizvoditel'nyh sil, Ministerstvo jekonomicheskogo razvitiya Rossijskoj Federacii i Rossijskoj akademii nauk. Moskva.

Lista abrevierilor

- SRFJP** - Sever i rynek: formirovanie jekonomicheskogo porjadka. Institut ekonomicheskikh problem im. G. P. Luzina. Apatity.
- SS** - Sovetskij Sever. Oblastnoy Komitet Narymskogo okruga KPSS. Kolpashevo.
- StComSibiu** - Studii și comunicări. Arheologie-istorie. Muzeul Brukenthal. Sibiu.
- StComSM** - Studii și comunicări. Muzeul Județean Satu Mare.
- StRI** - Studii. Revistă de istorie (din 1974 Revista de istorie și din 1990 Revista istorică). Academia Română. București.
- SUCH** - Studia Universitatis Cibiniensis. Series Historica. Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu.
- SVS** - Supplément de la vie spirituelle. Le Edition de Cerf. Paris.
- SympThrac** - Symposia Thracologica. Institutul Român de Tracologie. București.
- Terra Sebus** - Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș.
- Thraco-Dacica** - Thraco-Dacica. Institutul Român de Tracologie. București.
- Történelmi Szemle** - Történelmi Szemle. Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetének. Budapest.
- TP** - Telecommunications Policy. Elsevier. Amsterdam.
- Transilvania** - Transilvania. Centrul Cultural Interetnic Transilvania. Sibiu.
- Tyragetia** - Tyragetia. Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei. Chișinău.
- Ungarische Jahrbücher** - Ungarische Jahrbücher. Berlin.
- VCGU** - Vestnik Cheljabinskogo gosudarstvennogo universiteta. Cheljabinskij gosudarstvennyj universitet. Chelyabinsk.
- VIZ** - Voенno-istoricheskii zhurnal. Moskva.
- VKGU** - Vestnik Kazanskogo Gosudarstvennogo Universiteta. Kazanskij (Privolzhskij) federal'nyj universitet. Kazan.
- VMZ** - Voенno-meditsinskii zhurnal. Moskva.
- VRJU** - Vestnik Rossijskogo jekonomicheskogo universiteta im. G. V. Plehanova. Rossijskij. Gosudarstvennyj universitet imeni G. V. Plehanova. Moskva.
- VSA** - Vestnik Severnogo (Arkticheskogo) federal'nogo universiteta, serija: Gumanitarnye i Social'nye Nauki. Severnyj (Arkticheskij) federal'nyj universitet imeni M. V. Lomonosova. Arkhangelsk.
- VTP** - Voprosy teorii i praktiki. Izdatelskiy Dom Gramota. Tambov.

- WI** - Die Welt des Islams. Internationale Zeitschrift für die
Forschung des modernen Islams. Brill.
- WJC** - Western Journal of Communication. Western States
Communication Association. Philadelphia.
- ZEKM** - Zhurnal eksperimental'noi i klinicheskoi meditsiny.
Novosibirskii gosudarstvennyi meditsinskii universitet.
Novosibirsk.
- ZfSL** - Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde.
Gundelsheim.